

عنوان:

« قدرت الهی در آیات و روایات »

گرد آورنده: ملیحه بیات (طلبه پایه ۳)

سال ۹۷

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی قدرت الهی در آیات و روایات به روش کتابخانه ای با ابزار فیشبرداری انجام شده است .

در قرآن کریم و روایات از قدرت مطلق خداوند در آشکارا و نهان، دنیا و آخرت سخن به میان آمده است صنعت قدرت خداوند، پیوسته مورد بحث متکلمان بوده است و شبهه هایی درباره آن مطرح شده است و گستره این صفت الهی مورد اختلاف نحله های مذهبی بوده است به ویژه براساس گزارش قرآن، پیروان مذهب یهود، خداوند را به ضعف و ناتوانی متهم کرده اند .

با نقد و بررسی آرای متکلمان و مقایسه آن با آیات و روایات قدرت الهی را بررسی می کند و به برخی از شبهاتی که در این زمینه آمده پاس خدا ده می شود.

کلیدواژه: قدرت الهی، صفات، شبهه.

مقدمه:

گفتگو درباره صفات خداوند، یکی از مسائل مهم معرفت توحیدی است و در قرآن و روایات، یکی از راه های مهم شناخت خداوند ارتباط با او، آشنایی با صفات متکلمان صفات خداوند را به ثبوتیه و سلبیه تقسیم و هم صفات متعالی را با یاوا اثبات کرده اند و وجود مقدس او را از هر صفت ناصواب منزه دانسته اند.

با وجود این در تعریف و گستره هر خیاز صفات ثبوتیه خداوند، اختلاف نظرهای وجود دارد که هر یک شهر خیاز آنها را در پیروان ادیان گذشته، به ویژه یهود باید جستجو کرد یکی از صفات ثبوتیه خداوند که در طول تاریخ مورد بحث متکلمان نبوده است، صفت قدرت خداوند است.

به گواهی آیت قرآن و شواهد تاریخی یهود قدرت خداوند را محدود میدانست و در بین متکلمان فرق مختلف اسلام نیز در این باره خلاف نظرهای وجود دارد. تغییر سر نوشت بر خیام و به معنای توانایی خداوند از بر نامهریز مناسبت تلقی شده است.

از این رو، این مقال بهر پاسخی که به سوالا توشیهاتیکه بر ای قدر تالهیوار د شد هر پاسخی میدهد.

قدرت :

یکی دیگر از اوصاف ثبوتی و ذاتی خداوند ، « قدرت » است و آیات زیادی از قرآن کریم ، خدا را به نام « قادر » و « قدیر » می خوانند .

قدرت نیز از جمله اوصافی است که ما می توانیم مرتبه محدودی از آن را در خود بیابیم . از این رو مفهوم قدرت و عجز تا حد زیادی برای ما روشن است. با این حال ، لازم است برای وضوح بیشتر بحث ، تعریفی از قدرت ارائه کنیم که بر قدرت خداوند نیز قابل تطبیق باشد.

صفات خداوند دو قسم است : ذاتی و فعلی

مقصود از صفات ذاتی ، آن است که ذات خداوند به آن متصف می شود ، مثل اینکه خداوند ، عالم و قادر است.

مقصود از صفات فعلی ، آن است که ذات خداوند به لحاظ صدور برخی کارها از او مثل خالقیت ، رازقیت و امثال آن ، از صفاتی که از فعل الهی انتزاع می گردد ، به آن صفات موصوف می شود .

به این عنوان که جهان را آفریده است ، « خالق » است و به این سبب که مردم روزی می دهد « رازق » است . (سبحانی ، ۱۳۸۶ ، ص ۶۵ و ۶۴)

صفات ثبوتیه و سلبیه :

صفات خداوند سبحان به صفات ثبوتیه و سلبیه تقسیم می شود.

مقصود از اول ، صفاتی است که از کمال حکایت دارد ، مثل اینکه خداوند ، عالم و قادر است .

مقصود از صفات سلبیه ، منزله دانستن ذات خدا از صفاتی که نیاز و نقص و فقر حکایت می کند . (سبحانی، تهران، ۱۳۸۶، ص ۶۵ و ۶۴)

مفهوم قدرت در لغت :

قدرت در لغت به معنای توانایی داشتن ، توانستن صفتی که تاثیر آن بر وفق اراده باشد مبدا قریبی است که افعال مختلف از آن صادر می شود . (معین ، ۱۳۸۶ ، ص ۱۸۱۲) .

در اصطلاح :

و در اصطلاح فاعلی که کار خود را با اراده و اختیار خویش انجام می دهد گفته می شود که نسبت به کار خودش « قدرت » دارد پس قدرت عبارتست از مبدئیت فاعل مختار برای کار که ممکن است از او سر بزند.

هر قدر فاعل از مرتبه وجودی ، کامل تر باشد دارای قدرت بیشتری خواهد بود و طبعا موجودی که دارای کمال بی نهایت باشد قدرتش نامحدود خواهد بود «انَّ اللهَ علی کل شیءٍ قدیر » . (مصباح یزدی ، ۱۳۸۹ ، ص ۷۷).

۱- کاری که متعلق قدرت قرار می گیرد باید امکان تحقق داشته باشد پس چیزی که ذاتا محال یا مستلزم محال باشد مورد تعلق قدرت واقع نمی شود داشتن خدا بر هر کاری بدین معنی نیست که فی المثل بتواند خدای دیگری را بیافزایند (زیرا خداوند آفریدنی نیست) یا بتواند عدد دو را با فرض دو بودن از عدد سه بزرگ تر کند یا فرزندی را با فرض فرزند بودن ، قبل از پدرش خلق کند .

۲- لازمه قدرت داشتن بر هر کاری این نیست که همه آن ها را انجام دهد بلکه هر کاری را که بخواهد انجام خواهد داد و خدای حکیم جز کار شایسته و حکیمانه را نمی خواهد و انجام نمی دهد هرچند قدرت بر انجام کار های زشت و ناپسند هم دارد .

۳- قدرت، متضمن اختیار هم هست و خداوند متعال همچنان که بالاترین قدرت ها را دارد ، کامل ترین مراتب اختیار را نیز دارد و هیچ عاملی نمی تواند او را برای انجام کاری تحت فشار قرار دهد یا اختیار را از او سلب کند ، زیرا وجود و قدرت هر موجودی از اوست و هیچ گاه مغلوب نیرویی ک خودش به دیگران داده است واقع نمی شود . (ابراهیمی ، بی تا، ص ۵۶)

تفاوت قدرت خداوند با قدرت انسان :

خداوند ، توانای مطلق و دارای قدرت بی‌کران است و توانایی به معنای مورد نظر درباره خداوند ، مفهومی ویژه دارد.

به همین دلیل ، باید دانست موجودی یا ویژگی های خداوند در چه شرایطی قادر و توانا به شمار می آید . معنای توانایی را در کاربردهای معمولی آن تا اندازه ای می شناسیم . اگر روزبه ، به خوبی به زبان فرانسه بنویسد می گوییم او می تواند فرانسه بنویسد ، اما موضوع خداوند متفاوت است . قدرت درباره او ، به این معناست که هم انجام کاری و هم انجام ندادن کاری به گونه یکسان ، از او بر می آید .

درواقع ، هیچ چیزی بر اراده او در انجام دادن یا ندادن کاری خاص ، تاثیر نمی گذارد . تنها عامل موثر در انجام یافتن یا انجام نیافتن هر کاری از جانب خداوند ، تصمیم و اراده اوست . و در بیان چنین وضعیتی گاه می گویند : « موجود ف قادر ، آن است که اگر بخواهد ، کاری را انجام می دهد و اگر بخواهد از انجام آن خودداری می کند . » (شمس ، ۱۳۸۴ ، ص ۱۰۹) .

« إِنَّهُ تَعَالَى قَادِرٌ عَلَى كُلِّ مُمْكِنٍ » آن چه مقارن با صفت علم ما است از صفات نقص ، از صفت علم او نفی نموده و (چنان که در مورد قدرت خداوند) می گویی « خداوند بر هر ممکنی قادر و تواناست ».

و (از آن جا که) قدرت و توانایی در ما مخلوقات ، صفتی زایده و اضافه بر ذات ما و غیر خودذات ما است و حادث می باشد (یعنی نبوده و سپس به وجود آمده) و ظهور و بروز و به کار گرفتن آن به واسطه ابزار و اسباب و نیازمند آن ها است (مانند دست و پا و ...) این امور را از خداوند نفی می کند و می گویی : خداوند به ذات خود قادر است بدون این که قدرت صفتی زاید بر ذات باشد و بدون این که قدرت کیفیت و چگونگی ای باشد که (پس از نیستی) حادث و موجود شده باشد و (نیز اعمال قدرت خداوند احتیاج به) ابزار و وسیله ندارد (زیرا همه این ها نقص است و او از نقص ، منزّه است) پس ذات بسیط و غیر مرکب او (صرف ذات او) برای ایجاد و خلق کردن هر چیزی کافی است . (مجلسی و احمدی ، ۱۳۹۴ ، ص ۲۲۳) .

فرض این جهت است که در اینجا هم قرآن این عمل خارق العاده را نمی گوید :

« قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ قُوَّةٌ كَذَا ، عِنْدَهُ قُدْرَةٌ كَذَا » ، می گوید « قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ » .

اینجا که بحث از قدرت است علم را به میان می کشد ، در سوره و النجم بحث از علم است قدرت را به میان می کشد .

دلیل انکار معاد همان است که انسان ایمان به قدرت خداوند ندارد ، لذا رآن برای مخالفان نمونه هایی از قدرت الهی را نقل می کند و می فرماید :

« همان قدرتی که تو را ساخت می تواند متلاشی کرده و دوباره از نو بسازد و نا گفته پیداست که متلاشی و بهم پیوستن از اصل آفریدن آسان تر است گرچه برای خداوند هیچ کاری ، مشکل نیست . (قرائتی ، ۱۳۸۱ ، ص ۷۴).

نتیجه گیری :

باتوجه به معنایی که از قدرت الهی بیان کردید ، می توان قادر بودن خداوند را با استناد به دلایل مختلفی همانند قرآن و روایاتی که معصومین (علیه السلام) بیان فرموده اند و متکلمان با دلایل عقلی و نقلی توانسته اند قدرت مطلق بودن خداوند را ثابت کنند .

و هر گونه شبهه ای که در این زمینه آمده پاسخ داده اند . بدین ترتیب ثابت می شود خداوند قادر است ؛ زیرا به فرض تعلق مشیت و خواست او به چیزی ، هیچ مانعی از تحقق آنچه او می خواهد قابل تصور نیست.

پیشنهادهات :

- ۱- پیشنهاد به روحانیون این است که میزان مطالعات خود را در زمینه رفع شبهات گسترش دهند .
- ۲- ارکان های مربوطه همانند سازمان تبلیغات در این زمینه تبلیغات خود را گسترش دهند .
- ۳- پیشنهاد من به فرهنگ ارشاد افزایش نشر کتاب های مربوط به شبهات وجود در این زمینه می باشد.

فهرست :

- قرآن
- نهج البلاغه
- مفاتيح الجنان

- ۱- انصاریان ، حسین ، مرگ و فرصتها ، چ ۲ ، قم ، زلال کوثر ، ۱۳۹۳.
- ۲- ابراهیمی ، عبدالجواد ، درآمدی بر آموزش عقاید ، انتشارات دارالعلوم ، چاپ اول ، قم ، بی تا .
- ۳- احمدی ، قاسم علی ، شرح رساله اعتقادات علامه مجلسی ، انتشارات دلیل ما ، چاپ سوم ، قم ، ۱۳۹۴ .
- ۴- بابویه قمی (شیخ صدوق) ، محمد بن علی ، توحید در بیان یگانگی خداوند ، مترجم : محمد علی سلطانی ، انتشارات فکرآوران ، چاپ اول ، قم ، ۱۳۸۸ .
- ۵- بابویه قمی (شیخ صدوق) ، محمد بن علی ، ترجمه توحید ، مترجم : علی اکبر میرزایی ، انتشارات علویان ، چاپ هفتم ، قم ، ۱۳۹۴ .
- ۶- خالقی ، علی ، مشروعیت قدرت از دیدگاه امام خمینی (ره) ، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) ستاد بزرگداشت یکصدمین میلاد امام خمینی (ره) ، چاپ اول ، تهران ، ۱۳۸۱.
- ۷- دستغیب ، عبدالحسین ، برزخ ، انتشارات اسلامی ، چاپ اول ، قم ، ۱۳۹۳ .
- ۸- ربانی ، حسین ف معاد از دیدگاه قرآن - حدیث و عقل ، انتشارات مولف ، قم ، ۱۳۷۳ .
- ۹- سعیدی مهر ، محمد ، آموزش کلام اسلامی^۱ - خداشناسی - کتاب طه ، چاپ بیست و نهم ، قم ، ج ۱ ، ۱۳۹۷ .
- ۱۰- سبحانی ، سیمای عقاید شیعه ، مترجم : جواد محدثی ، انتشارات مشعر ، چاپ اول ، تهران ، ۱۳۸۶ .
- ۱۱- شمس ، منصور ، درس نامه معارف اسلامی^۱ (مبدأ و معاد) ، انتشارات آیت عشق ، چاپ دوم ، قم ، ۱۳۸۴ .
- ۱۲- شیرازی ، صدرا ، محمد ابراهیم ، اسفار بیروت : داراحیاء التراث ، ج ۶ ، ۱۹۸۱ م .
- ۱۳- همان ، ج ۳ ، ۱۹۸۱ م .

- ۱۴- طیب نیا ، محمد صالح ، یک قدم تا خدا ، بی جا ، چاپ اول ، اصفهان ، ۱۳۸۴ .
- ۱۵- طباطبایی (ره) ، محمد حسین ، تفسیرالمیزان ، مترجم : موسوی همدانی ، انتشارات اسلامی ، ج ۱۸ ، قم ، بی تا.
- ۱۶- قرائتی ، محسن ، اصول عقاید : معاد ، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن ، چاپ اول ، تهران ، ۱۳۸۱ .
- ۱۷- معین ، محمد ، فرهنگ فارسی معین ، انتشارات ثامن ، چاپ دوم ، ج ۲ ، ۱۳۸۶.
- ۱۸- مصباح یزدی ، محمد تقی ، آموزش عقاید ، انتشارات بین الملل ف چاپ چهل و هفتم ، تهران ، ۱۳۸۹
- ۱۹- _____ ، مجموعه آثار شهید مرتضی مطهری ، انتشارات صدرا ، چاپ دهم ، تهران و قم ، ج ۴ ، بی تا.